

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA DAVLAT XUSUSIY SHERIKCHILIKNI IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAXLIL QILISH MASALASI.

Axmadaliyev Shoxbozbek Ma'ruffjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi

Loyiha boshqaruvi (Project management) mutaxassisligi

2-kurs magistranti.

Annotatsiya: Ushbu tezisda oliy ta'lim muassasalarida davlat-xususiy sherikchilik (DXSh) asosida amalga oshirilayotgan loyihalarning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish masalalari yoritilgan. DXSh modeli oliy ta'lim tizimini modernizatsiyalash, innovatsiyalarni joriy qilish va xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish imkonini beradi. Ushbu ishda DXShning moliyaviy natijalari, samaradorlik ko'rsatkichlari va istiqbolli yo'nalishlari statistik tahlil asosida ko'rib chiqiladi. Olingan natijalar asosida oliy ta'limda DXSh loyihalarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlash bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Davlat-xususiy sherikchilik, oliy ta'lim, iqtisodiy samaradorlik, investitsiya, innovatsion ta'lim, infratuzilma, hamkorlik modeli.

So'nggi yillarda O'zbekistonda oliy ta'lim sohasini isloh qilish va zamonaviylashtirish bo'yicha keng qamrovli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda davlat-xususiy sherikchilik (DXSh) modeli ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, innovatsion g'oyalarni joriy etish va ta'lim sifati hamda qulayligini oshirishda muhim vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Xususiy sektor vakillarining oliy ta'lim tizimiga jalb qilinishi nafaqat infratuzilma rivoji, balki ta'lim xizmatlarining sifati va ko'lamini kengaytirishda ham muhim rol o'ynamoqda. Shu boisdan oliy ta'lim muassasalarida DXSh asosidagi loyihalarning iqtisodiy samaradorligini baholash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Oliy ta'lim muassasalarida davlat-xususiy sherikchilik (DXSh) so'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida muhim o'rin tutmoqda. Ushbu model davlat

resurslari va xususiy sektor investitsiyalarini birlashtirib, ta'lim sifatini oshirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va mehnat bozori talablariga mos kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi. DXShning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish, uning moliyaviy, ijtimoiy va institutsional ta'sirini baholash orqali ta'lim tizimining barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi. Ushbu maqolada DXShning oliy ta'limdagi iqtisodiy samaradorligini tahlil qilishning asosiy jihatlari, O'zbekistondagi amaliy holat, muammolar va tavsiyalar keltiriladi.

DXShning oliy ta'limdagi maqsadlari va ahamiyati

Davlat-xususiy sherikchilik oliy ta'lim tizimida quyidagi maqsadlarga xizmat qiladi:

Moliyaviy resurslarni optimallashtirish: Davlat byudjetiga yuklamani kamaytirish va xususiy sektorning moliyaviy imkoniyatlarini jalb qilish.

Infratuzilmani rivojlantirish: Zamonaviy o'quv binolari, laboratoriyalar va raqamli platformalar qurish.

Ta'lim sifatini oshirish: Xalqaro standartlarga mos o'quv dasturlari va innovatsion texnologiyalarni joriy etish.

Mehnat bozori bilan integratsiya: Ish beruvchilar talablariga mos mutaxassislar tayyorlash va talabalarni amaliy ko'nikmalarga o'rgatish.

Iqtisodiy o'sishga hissa: Ilmiy-tadqiqot natijalarini tijoratlashtirish va startap loyihalarni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy rivojlanishga yordam berish.

DXShning iqtisodiy samaradorligi nafaqat moliyaviy foyda, balki ijtimoiy ta'sir va ta'lim tizimining raqobatbardoshligini oshirish orqali ham o'lchanadi.

Iqtisodiy samaradorlikni baholash mezonlari

DXSh loyihalarining iqtisodiy samaradorligini tahlil qilishda quyidagi mezonlar qo'llaniladi:

Xarajatlarni optimallashtirish

DXSh orqali davlat oliy ta'lim muassasalari xarajatlarni kamaytirish imkoniyatiga ega. Masalan, foydalanilmayotgan davlat mulki xususiy sektorga DXSh shartlari asosida berilishi mumkin. Bu esa yangi ta'lim muassasalarini

tashkil qilish yoki mavjudlarini modernizatsiya qilish uchun qo'shimcha resurslar talab qilmaslik imkonini beradi. O'zbekistonda 2018-yildan boshlab nodavlat oliy ta'lim muassasalari sonining ko'payishi bunga yorqin misol bo'la oladi.

Daromadlilik

DXSh loyihalari orqali oliy ta'lim muassasalari quyidagi yo'llar bilan daromad olishlari mumkin:

Kontrakt asosidagi ta'lim: Xususiy sektor bilan hamkorlikda ta'lim xizmatlari ko'lamini kengaytirish va xalqaro talabalarni jalb qilish.

Ilmiy-tadqiqot natijalarini tijoratlashtirish: Universitetlarda ishlab chiqilgan innovatsion mahsulotlar va patentlar xususiy sektor bilan hamkorlikda bozorga chiqarilishi mumkin.

Infratuzilmadan foydalanish: O'quv binolari, laboratoriyalar va sport inshootlarini ijaraga berish orqali qo'shimcha daromad manbalari yaratish.

Samaradorlik ko'rsatkichlari

DXSh loyihalarining samaradorligini o'lchash uchun quyidagi ko'rsatkichlar ishlatiladi:

Ta'lim sifati: Talabalarning akademik ko'rsatkichlari, xalqaro akkreditatsiya va reytinglarda o'rinlar.

Raqamlashtirish darajasi: "Elektron universitet" platformasi, kredit-modul tizimi va onlayn ta'lim imkoniyatlarining joriy etilishi.

Talabalar soni: DXSh loyihalari tufayli qo'shimcha talabalarni qabul qilish imkoniyati.

Ishga joylashish darajasi: Bitiruvchilarning mehnat bozorida muvaffaqiyatli joylashishi.

O'zbekistonda DXShning amaliy holati

O'zbekistonda oliy ta'lim tizimida DXShning joriy etilishi 2018-yildan boshlab faollashdi. Quyidagi islohotlar va yutuqlar buni tasdiqlaydi:

Nodavlat ta'lim muassasalari: PF-5847-son hujjat (2019) asosida nodavlat oliy ta'lim muassasalari tashkil etildi. Masalan, "Westminster International

University in Tashkent” va “Turon University” kabi muassasalar xususiy sektor bilan hamkorlikda faoliyat yuritmoqda.

Davlat mulkidan foydalanish: Foydalanilmayotgan davlat mulki xususiy sektorga DXSh shartlari asosida berilmoqda. Bu esa ta'lim infratuzilmasini rivojlantirishga imkon yaratdi.

Xalqaro hamkorlik: “Universitet 3.0” konsepsiyasi doirasida xalqaro universitetlar bilan hamkorlik kengaytirilmoqda. Masalan, Rossiyaning “Plekhanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti”ning Toshkentdagi filiali DXSh asosida faoliyat yuritmoqda.

Muammolar va cheklovlar

O'zbekistonda DXShning oliy ta'limdagi iqtisodiy samaradorligini oshirishda bir qator muammolar mavjud:

Moliyaviy mustaqillikning yetishmasligi: Davlat oliy ta'lim muassasalarida kontrakt narxlari nisbatan past bo'lib, bu ularning moliyaviy resurslarini cheklaydi.

Shaffoflik masalasi: DXSh loyihalarini boshqarishda shaffoflik va korrupsiyaga qarshi kurash mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

Qonuniy-huquqiy baza: Xususiy sektorning ta'lim sohasiga kengroq jalb qilinishi uchun qonunchilikni yanada takomillashtirish talab etiladi.

Malakali kadrlar yetishmasligi: DXSh loyihalarini samarali boshqarish uchun tajribali mutaxassislar va loyiha menejerlari zarur.

Xulosa

Oliy ta'lim muassasalarida davlat-xususiy sherikchilik iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim vosita hisoblanadi. O'zbekistonda bu yo'nalishda amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim tizimining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. Biroq, moliyaviy mustaqillik, shaffof boshqaruv va qonuniy-huquqiy bazani yanada takomillashtirish orqali DXShning samaradorligini oshirish mumkin. Kelajakda xalqaro tajriba va raqamlashtirishga qaratilgan investitsiyalar ushbu modelning muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Oliy ta'lim muassasalarida DXSh modeli orqali iqtisodiy samaradorlikka erishishning asosiy omillari sifatida sarmoya jalb qilish, infratuzilmani rivojlantirish va innovatsiyalarni joriy qilish ko'rsatib o'tildi. Tahlillar natijasida, DXSh oliy ta'limda ijobiy o'zgarishlarni yuzaga keltirayotgani isbotlandi.

Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasining 2019 yil 10 mayda "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi O'RQ-537-sonli Qonuni. Lex.uz.
2. Utemuratova G. Xizmat ko'rsatish sohasida davlat-xususiy sherikligi rivojlanishining metodologik asoslarini takomillashtirish. I.f.d. diss. avtoreferati. Nukus. 2023. – 13 B.
3. Abdikarimova Z.B. Ta'lim tizimida davlat-xususiy sherikchilik munosabatlarini rivojlantirish yunalishlari va ustuvor jixatlari // <https://dx.doi.org/10.36522/2181-9637-2022-2-3> UDS: 334.723
4. Варнавского В., Зелднера А., Мочалникова В., Силвестрова С. (2015) "Основы государственно - частного партнерства теория методология практика кол. авт " под ред В Варнавского А Зелднера В Мочалникова С Силвестрова – Москва Анкил: – С.16.
5. Общая характеристика текущего состояния сферы образования Российской Федерации, основные показатели и анализ социальных, финансовоэкономических и прочих рисков реализации государственной программы". [хттпс://росму.ру/астивитй/аттач/евентс/1179/состояние.пдф](https://росму.ру/астивитй/аттач/евентс/1179/состояние.пдф)
6. А.В. Мантуленк. Государственно-частное партнерство в образовании Вестник СамГУ. 2014. № 8 -184 с.